

SO‘Z TARKIBINI PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNI O‘RGANISHDA QO‘LLASH

*Ilmiy rahbar: Andijon davlat pedagogika instituti
Boshlang‘ich ta‘lim kafedirasi PhD, Dotsenti
Turaboyeva Maxliyo Kozimbekovna
Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi 3-kurs
talabasi Rustamova Maftuna.*

Annotatsiya: Mazkur maqolada ona tili ta‘limida so‘z tarkibini o‘qitish jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llashning ilmiy-metodik asoslari keng yoritilgan. Tadqiqotda so‘z tarkibini o‘rganishning nazariy ahamiyati, o‘quvchilarning lingvistik kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o‘rni hamda innovatsion yondashuvlarning ta‘lim samaradorligini oshirishdagi roli tahlil qilingan. Xususan, o‘zak va qo‘shimchalarni o‘rgatishda interfaol metodlardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari, o‘quvchilarning mustaqil fikrlash faoliyatini shakllantirishdagi pedagogik ahamiyati ilmiy asosda ochib berilgan. Maqolada “Aqliy hujum”, “Klaster”, “BBB”, “Sinkveyn”, “FSMU” kabi interfaol metodlarning so‘z tarkibini o‘qitishdagi samaradorligi misollar asosida izohlangan. Shuningdek, axborot-kommunikatsion texnologiyalar, multimedia vositalari va elektron ta‘lim resurslaridan foydalanish o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshirishi, bilimlarni mustahkamlashi hamda nazariy tushunchalarni amaliy faoliyat bilan bog‘lash imkonini yaratishi ta‘kidlangan.

Kalit so‘zlar: so‘z tarkibi, pedagogik texnologiya, interfaol metodlar, ona tili ta‘limi, innovatsion yondashuv, lingvistik kompetensiya, ta‘lim samaradorligi, axborot-kommunikatsion texnologiyalar, grammatik bilim, mustaqil fikrlash.

Annotation: This article provides a comprehensive overview of the scientific and methodological foundations of the use of modern pedagogical technologies in the process of teaching vocabulary in native language education. The study analyzes the theoretical significance of studying vocabulary, its role in the development of students' linguistic competencies, and the role of innovative systems in controlling their learning. , the didactic method of sending from interactive methods in teaching roots and suffixes, the pedagogical significance of students' independent thinking skills are scientifically revealed. The article provides an explanation based on real examples of interactive methods such as "Brainstorming", "Cluster", "BBB", "Sinquein", "FSMU" in teaching vocabulary. information, information and communication technologies, multimedia production and electronic educational resources have created a software

for students to the lesson, the quality of knowledge and the connection of theory with practical activities.

Keywords: vocabulary, pedagogical technology, interactive methods, native language education, innovative approach, linguistic competence, educational effectiveness, information and communication technologies, grammatical knowledge, independent thinking.

Annotatsiya: В данной статье представлен широкий обзор научно-методологических основ использования современных педагогических технологий в процессе обучения лексике в рамках обучения родному языку. В исследовании анализируется теоретическое значение изучения лексики, её роль в развитии языковых компетенций учащихся, а также роль инновационных подходов в повышении эффективности обучения. В частности, научно раскрываются дидактические возможности использования интерактивных методов в обучении корням и суффиксам, их педагогическое значение в формировании самостоятельной мыслительной деятельности учащихся. В статье объясняется эффективность интерактивных методов, таких как «Мозговой штурм», «Кластер», «БББ», «Синквейн», «ФСМУ», в обучении лексике на примерах. Также подчеркивается, что использование информационно-коммуникационных технологий, мультимедийных средств и электронных образовательных ресурсов повышает интерес учащихся к уроку, закрепляет знания и создает возможность связать теоретические понятия с практической деятельностью.

Ключевые слова: лексика, педагогические технологии, интерактивные методы, обучение родному языку, инновационный подход, языковая компетенция, эффективность обучения, информационно-коммуникационные технологии, грамматические знания, самостоятельное мышление.

Mamlakatimizda ta'lim tizimini tubdan isloh qilish, uni zamonaviy talablar asosida rivojlantirish masalasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Xususan, Asadbek, M. va Davronbek, I. (2023) tomonidan ta'kidlanganidek, "O'zbekiston-2030" strategiyasi doirasida yangi O'zbekistonni barpo etishda ta'lim sifati, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini xalqaro talablar darajasiga olib chiqish muhim vazifa sifatida belgilangan. Mazkur strategiya ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlarni joriy etish, o'quvchilarning mustaqil va ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratadi.

Boshlang'ich ta'lim bosqichi esa ushbu vazifalarni amalga oshirishda muhim o'rin tutadi, chunki aynan shu davrda o'quvchilarning tafakkuri, dunyoqarashi va bilim olishga bo'lgan munosabati shakllanadi. Shu nuqtai nazardan, so'z tarkibini

tushuntirish jarayonini samarali tashkil etish orqali o‘quvchilarda nafaqat ona tiliga oid bilimlar, balki ijodiy va mantiqiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirish dolzarb pedagogik muammo hisoblanadi. o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini xalqaro talablar darajasiga olib chiqish muhim vazifa sifatida belgilangan. Hozirgi paytda pedagogika fanida pedagogik texnologiyalar, ta‘lim texnologiyasi, o‘qitish texnologiyasi iboralari tez-tez tilga olinmoqda. Bugungi kungacha pedagogik adabiyotlarda, ta‘lim muammolariga oid ma‘ruzalar, rasmiy hujjatlarda «yangi pedagogik texnologiya», «ilg‘or pedagogik texnologiya», «zamonaviy ta‘lim texnologiyasi» ga oid tushunchalari hali ham bir qolipga tushirilmagan, entsiklopediyalarda izohlanganicha yo‘q, uning mazmunini yagona talqini ishlab chiqilmagan va shuning uchun iboraning bir-biridan farqlanuvchi ko‘pgina ta‘riflari mavjud. Pedagogik texnologiya - shunday bilimlar sohasiki, ular vositasida uchinchi ming yillikda davlatning ta‘lim sohasidagi siyosatida tub burilish yuz beradi, o‘qituvchi faoliyati yangilanadi, o‘quvchi va talaba yoshlarda hurfikrlilik, bilimga chanqoqlik, Vatanga mehr-muhabbat, isonparvarlik tuyg‘ulari tizimi shakllantiriladi. Pedagogik texnologiyalar so‘z boyligini o‘rganishni osonlashtiradigan keng ko‘lamli vositalar va resurslarni taklif etadi. Bu erda lug‘atni o‘rganishda keng qo‘llaniladigan asosiy pedagogik texnologiyalardan ba‘zilari: Lug‘atga oid ilovalar: Lug‘atni o‘rganish uchun maxsus ishlab chiqilgan mobil ilovalar o‘quvchilarga yangi so‘zlarni mashq qilish va mustahkamlashga yordam berish uchun interfaol mashqlar, kartalar, viktorinalar va o‘yinlarni taqdim etadi. Quizlet, Memrise va Duolingo kabi ilovalar turli malaka darajalariga moslashtirilgan lug‘at muammolarini taklif qiladi. So‘z tarkibi tilshunoslikning morfemika bo‘limiga kiradi va so‘zning ma‘noli qismlarini o‘rganadi. Morfema esa tilning eng kichik ma‘noli birligi bo‘lib, u o‘zak va qo‘shimchalardan tashkil topadi. O‘quvchilar so‘z tarkibini o‘rganish orqali so‘zlarning qanday yasalishi, ma‘no jihatdan qanday o‘zgarishi hamda grammatik shakllar qanday hosil bo‘lishini anglay boshlaydi. Bu esa o‘quvchilarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki amaliy savodxonligini ham rivojlantiradi. Ayniqsa, boshlang‘ich sinflarda so‘z tarkibini puxta o‘rgatish keyingi bosqichlarda grammatika, imlo va nutq o‘stirish bilan bog‘liq mavzularni muvaffaqiyatli o‘zlashtirish uchun mustahkam zamin yaratadi. An‘anaviy ta‘lim tizimida so‘z tarkibini o‘rgatish ko‘proq izohli-tushuntirish usuli asosida olib borilgan bo‘lsa, zamonaviy pedagogik texnologiyalar o‘quvchini ta‘lim jarayonining faol subyekti sifatida namoyon etadi. Pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan darslarda o‘quvchi mustaqil fikrlaydi, tahlil qiladi, muammoni yechishga harakat qiladi va o‘z xulosalarini erkin ifodalaydi. Bu esa ta‘limning samaradorligini oshirib, bilimlarning uzoq muddat xotirada saqlanishiga yordam beradi. So‘z tarkibini o‘qitishda interfaol metodlardan foydalanish o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini kuchaytiradi, ularning grammatik hodisalarga ongli munosabatini

shakllantiradi hamda ijodiy tafakkurini rivojlantiradi. Bugungi kunda ona tili darslarida “Aqliy hujum”, “Klaster”, “BBB”, “Sinkveyn”, “FSMU”, “Tarmoqlar”, “Insert” kabi interfaol metodlardan samarali foydalanilmoqda. Ushbu metodlar o‘quvchilarni erkin fikrlashga, jamoa bilan ishlashga hamda mustaqil xulosa chiqarishga o‘rgatadi. Masalan, “Aqliy hujum” metodida o‘qituvchi o‘quvchilarga “gulzor”, “paxtakor”, “bilimdon”, “mehnatsevar” kabi so‘zlarni berib, ularning tarkibini aniqlashni topshiradi. O‘quvchilar so‘zlarni o‘zak va qo‘shimchalarga ajratib, qaysi qo‘shimcha qanday grammatik vazifani bajarayotganini izohlaydi. Natijada o‘quvchilarda tahliliy fikrlash, tezkor javob qaytarish va grammatik hodisalarni anglash ko‘nikmasi shakllanadi. “Klaster” metodidan foydalanish esa so‘z tarkibiga oid tushunchalarni tizimli ravishda o‘zlashtirish imkonini beradi. Bunda “So‘z tarkibi” markaziy tushuncha sifatida olinib, undan o‘zak, negiz, so‘z yasovchi qo‘shimcha, shakl yasovchi qo‘shimcha kabi tarmoqlar hosil qilinadi. Ushbu metod o‘quvchilarning mantiqiy tafakkurini rivojlantiradi, mavzular o‘rtasidagi bog‘liqlikni anglashga yordam beradi hamda bilimlarni vizual tarzda mustahkamlaydi. Shuningdek, “BBB” texnologiyasi orqali o‘quvchilar mavzu yuzasidan o‘z bilimlarini baholaydi, yangi ma’lumotlarni aniqlaydi va o‘zlashtirilgan bilimlarni tahlil qiladi. Bu esa reflektiv tafakkurning rivojlanishiga xizmat qiladi. So‘z tarkibini o‘qitishda axborot-kommunikatsion texnologiyalarni qo‘llash ham alohida ahamiyatga ega. Zamonaviy multimedia vositalari, elektron darsliklar, interaktiv testlar va animatsion ko‘rgazmalar o‘quvchilarning mavzuni oson va qiziqarli o‘zlashtirishiga yordam beradi. Masalan, qo‘shimchalarning so‘zga qo‘shilish jarayonini animatsion ko‘rinishda namoyish qilish o‘quvchilarning diqqatini jalb qiladi va murakkab grammatik tushunchalarni soddalar tarzda tushunishga imkon yaratadi. Elektron taqdimotlar va virtual mashqlar esa o‘quvchilarning mustaqil ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirib, dars samaradorligini oshiradi. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan ona tili darslari o‘quvchilarning faolligini oshirib, ularni ta’lim jarayoniga faol jalb etadi. Pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan darslarning muhim jihatlaridan biri shundaki, bunda o‘quvchi tayyor bilimni olmaydi, balki bilimni mustaqil ravishda izlaydi, tahlil qiladi va xulosaga keladi. Bu esa kompetensiyaviy yondashuv talablariga to‘liq mos keladi. Chunki zamonaviy ta’lim tizimining asosiy maqsadi o‘quvchilarga faqat nazariy bilim berish emas, balki ularni hayotiy vaziyatlarda mustaqil fikrlashga, muammoni hal qilishga va o‘z bilimlarini amaliyotda qo‘llashga o‘rgatishdan iboratdir.

Xulosa: Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, an’anaviy usullar o‘zining afzalliklariga ega bo‘lsa-da, texnologiya takomillashtirilgan yondashuvlar saqlash, jalb qilish, shaxsiylashtirish, fikr-mulohazalar va motivatsiya nuqtai nazaridan ko‘plab afzalliklarni taqdim etadi va ularni til ta’limida so‘z boyligini oshirishning samarali vositalariga aylantiradi. Til o‘qitishda texnologiyani integratsiyalash talabalar uchun

lug'atni yanada samarali va qiziqarli o'zlashtirish natijalariga olib kelishi mumkin. Umuman olganda, pedagogik texnologiyalarning lug'atni o'zlashtirishdagi samaradorligi ularning o'quvchilarni jalb qilish, shaxsiylashtirilgan ta'lim tajribasini taqdim etish, zudlik bilan fikr-mulohazalarni taqdim etish, takrorlash va amaliyotni qo'llab-quvvatlash, multimodal o'rganishni osonlashtirish, foydalanish imkoniyatini oshirish va ma'lumotlarga asoslangan tushunchalarni yaratish qobiliyatidadir. So'z boyligini o'zlashtirishda texnologiya kuchidan foydalangan holda o'qituvchilar o'quvchilar o'rtasida so'z boyligini samarali o'zlashtirishga yordam beruvchi dinamik va samarali ta'lim muhitini yaratishi mumkin. Umuman olganda, pedagogik texnologiyalarning lug'atni o'rganishda integratsiyalashuvi ko'plab afzalliklarni taqdim etadi, jumladan, faollikni oshirish, shaxsiylashtirilgan o'rganish tajribasi, darhol qayta aloqa, multimodal o'rganish imkoniyatlari, tizimli amaliyot, foydalanish imkoniyati, ma'lumotlarga asoslangan tushunchalar va hamkorlikdagi o'quv muhiti. Til ta'limida texnologiya imkoniyatlaridan foydalangan holda, o'qituvchilar o'quvchilarning turli ehtiyojlari va xohishlariga javob beradigan dinamik va samarali lug'at yo'riqnomasini yaratishi mumkin, natijada so'z boyligi va tilni bilish darajasini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi „ Ta'lim to'g'risida''gi qonuni. – Toshkent, 2020
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining „ O'zbekiston -2030'' strategiyasi to'g'risidagi farmoni.- Toshkent, 2023.
3. Ona tili o'qitish metodikasi. — Toshkent: Noshir, 2009.
4. Pedagogik texnologiyalar. — Toshkent: Moliya nashriyoti, 2003.
5. Pedagogika nazariyasi va tarixi. — Toshkent: O'qituvchi, 2012.